

Nr 425.

Av herr **Herou m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m.*

En stor del av landets brukningsdelar äro utarrenderade. Enligt areal-inventeringen den 1 juni 1919 utgör den på arrende upplåtna åkerarealen ej mindre än 971,116 hektar fördelade på 99,691 brukningsdelar. Detta utgör så mycket som 25.6 procent av landets odlade jord och 23.3 av hela antalet brukningsdelar. Omkring fjärdedelen av brukarna är således arrendatorer, men dessa bruka något mindre än en fjärdedel av hela åkerarealen. Arrendatorerna bruka något, ehuru obetydligt, mindre areal i genomsnitt än de självägande brukarna. Arrendatorernas ställning är naturligtvis i de flesta fall sämre än den självägande bondens. Till alla olägenheter, som jordbrukarna i allmänhet under kapitalismens epok ha att dragas med, få de betala dryga, i många fall rena ockrar-arrenden. Därtill kommer ovissheten och godtycket som följd av den alltmer tillämpade kortvariga arrendetiden. Arrendeavgiften blir icke bara en ersättning för värderäntan, den tager också en del ytterligare av arrendatorns arbetslön. Därför äro också arrendatorerna föremål för en utsugning, som i många fall är värre än till och med lönearbetarnas inom industrien. Vid underhandlingar som förts angående arbetsersättning för körningar åt bolagen ha framförts styrkta exempel på att arrendatorsfamiljer i Norrland varit tvingade att existera på så låga levnadskostnader som 30—40 öre per dag och familjemedlem. Denna utsugning är så mycket fruktansvärdare som i arrendators- och övriga bondehushåll årsförtjänsten icke baseras på en enda familjemedlems arbete utan på alla familjemedlemmarnas gemensamma till det yttersta, under oerhörd lång arbetstid, gjorda ansträngningar. Hårt arbete av alla från barnet på 5—6 år till den stapplande åldringen.

Den kortvariga arrendetiden är ett utslag av den kapitalistiska utvecklingen. Under feodalismen förekom ett mera patriarkaliskt förhållande, där en arrendetid på livstid ansågs rimlig och riktig. Nu är jorden mera bliven ett spekulationsobjekt för profitörerna. Obenägenheten att upplåta på längre tid tilltar, jordägaren vill ha möjligheter att när som helst kunna sälja jord till jordhungerande, därest en försäljning ger större profit än utarrendering.

Jordkommissionens undersökningar ha ådagalagt, att bolagsarrendena i södra och mellersta Sverige vanligen stanna vid högst fem år, i de flesta fall därunder och i talrika fall allenast vid ett år. Särskilt visade sig att

i Örebro, Värmlands och Västmanlands län dylika ettåriga upplåtelse-tider äro vanliga. Vid Gimo-Österby bruk med omkring 1,000 arrendebruk ha också, alltefter som de långvariga arrendekontrakten utlöpt, ettåriga kommit till användning.

Genom ett sådant system kunna än värre pålagor än någonsin förut påtvingas arrendeslavarna. Att övertaga nya brukningsområden på andra orter medför givetvis dryga flyttningkostnader, och inför hotet därav påtvingas de ytterligare bördor.

Samtidigt söker också jordägaren utnyttja dessa förhållanden för att framtinga försäljning av brukningsdelarna åt arrendatorerna till priser som medföra, att de genom räntan på köpesumman för framtiden säkerställa högre profit än genom arrendesystemet. Därtill föreligga alla skäl för att en dylik köpare, efter en tids ohygglig kamp för skuldernas och räntornas avbetalande, snart nog vore utarmad och finge lämna jorden åter till säljaren, som via banken vore inteckningshavare, varefter ett nytt utsugningsobjekt finge börja samma kamp för säkerställandet av jordägarens intressen.

Jordfolket är den grupp, som för närvarande hör till de mest förslavade och utsugna av alla utplundrade grupper. De hänsynslösa arrendekontrakt, som kunna påläggas arrendatorerna, förklaras av den omständigheten, att då annat arbete ej står att få försöker en arrendator sig på existensvillkor, som förefalla omöjliga.

Vi äro i tillfälle att avtrycka ett arrende-slav-kontrakt, som är så utstuderat hänsynslöst, att det gränsar till det otroliga.

Nedanstående är ett ordagrant återgivande, ehuru med uteslutande av vissa namn:

»Arbetskontrakt.

Undertecknad, arbetstagare och arrendator av hemmanet — — —, beläget i — — —, åtager mig härmed att för räkning utföra arbeten under en tid av tio (10) år, räknat från den 14 mars 1922, och förbinder sig arbetstagaren:

- 1) Att vara i arbete senast tolv timmar efter erhållen order.
- 2) Att årligen verkställa skogskörningar efter den prisberäkning bolaget använder vid liknande körningar gentemot andra personer i orten.
- 3) Att verkställa alla körningar vid nybyggnader och större reparationer å det hemman, arbetstagaren arrenderar.
- 4) Att om bolaget så fordrar årligen kola och utforsla minst femtio läster om 20 hektoliter, därvid utförande alla arbeten från vedens inkörning till kolens utforsling till anvisade platser, emot ett pris för inkörning, kolning och rivning av 3 kronor per läst samt utforsling 25 öre per läst för fulla varje $\frac{1}{4}$ mil med undantag av första $\frac{1}{4}$ -milen, som betalas med 40 öre per läst.
- 5) Att, om kolning ej förekommer, årligen utforsla minst 250 kubikmeter kolved till anvisad lastageplats emot ett pris av 30 öre per kubikmeter för

fulla varje $\frac{1}{4}$ -mil, med undantag av första $\frac{1}{4}$ -milen, som betalas med 50 öre per kubikmeter.

- 6) Att, om bolaget så erfordrar, utföra dagsverken till följande priser:
 för kördagsverken med par 6 kronor per dag;
 för kördagsverken med enbett 4 kronor per dag;
 för mansdagsverken 2 kronor 50 öre per dag;
 för hjondagsverken 1 kronor 50 öre per dag.

7) Att utföra skjutsar för bolagets räkning till 20 öre per kilometer, däri inbegripet bekvämt åkdon med fäll eller filt.

Utföras ej arbetena på bestämd tid är arbetsgivaren berättigad att låta utföra arbetet på den försumliges bekostnad.

Alla arbeten skola utföras noggrant, enligt föreskrift. Skulle ej detta ske, är arbetstagaren skyldig gottgöra sin försummelse med belopp, som arbetets ordentliga fullgörande ytterligare beräknas kosta, varjämte han är pliktig ersätta den skada bolaget härigenom kan ha lidit.

Twist om tolkningen av detta kontrakt får ej dragas inför domstol, utan skall avgöras av skiljemän, utsedda på sätt lagen därom föreskriver.

Sälunda överenskommet och kontrakten växlade, som skedde å — — — den 26 november 1921.

N. N.

Arbetsgivare.

N. N.

Arbetstagare.»

Ovanstående talar för sig självt.

Till detta kan fogas att arrendatorn undertecknat detta arbetskontrakt i samband med ett arrendekontrakt, enligt vilket han skall betala 550 kronor i arrende för ett jordbruk på cirka 10 hektar, som består av ej mindre än 80 stycken oregelbundna, stenbundna åkertegar.

Alltså, åkertegarna i genomsnitt ej fullt ett fjärdedels tunnland.

Arrendatorn skriver till oss:

»Egendomen föder 6 kor och 2 hästar. Arrendeavgiften är 550 kronor samt lysearrende 100 kronor. Till råga på allt skall arrendatorn avsätta sin mjölkproduktion i ett mejeri, där den kontanta vedergällningen är omkring 15 öre per kilogram. Till detta arbete åtgår för dag på högsommaren ungefär två timmar med häst och karl. Vägen är nästan ofarbar. Av det ovan nämnda kan även en lekman förstå, i vilket nödläge arrendatorn befinner sig. Den härliga vinterförtjänsten i skogen bjudes arrendatorn som biförtjänst. Där kan man 'med glans' förtjäna fem kronor per dag med häst och karl, eventuellt efter i högsta grad uppdrivet jäktande något mera. År 1922 var förtjänsten 6 kronor per dag, 1923 425 kronor på 50 hela dagar, 1924 564 kronor på 65 dagar och 1925 tror jag det blev omkring 5 kronor per dag. Se, hör och bedöm.»

Till vad som ovan sagts angående arrendatorernas svåra förhållanden vilja

vi foga ur tidningen Jordfolkets januarinumner 1927 följande skildring av en jordbrukare:

Framför mig ligger ett stycke papper uppdelat i fyra sidor. På första sidan står: »Hyreskontrakt», på den sista »Arbetsavtal». Jag har nyss läst igenom papperet, för tredje eller fjärde gången. Min hjärna vägrar fatta den fulla innebörden av ett dylikt slavkontrakt. Kontraktet är upprättat den 10 november 1919 emellan en ägare av ett fideikommiss i Närke och en av hans skogsarbetare. Skogsarbetaren förhvir för ett år ett jordområde om 1.5 har jämte boningshus och uthus mot en kontant hyra av 120 kronor.

Förmånerna som man kan leta ut ur kontraktet äro följande:

- 1) Sommarbete (ej angivet antal kor).
- 2) Erforderligt bränsle efter utsyning å jordägarens skogar. (Huru många mil dessa kunna vara belägna från skogsarbetarebostället, för vars behov utsyning sker, är ej angivet. Körningen får väl skogsarbetaren betala).
- 3) Utsyning av virke till stängsel och krakstör.
- 4) Jordägaren bekostar större reparationer å byggnaderna.
- 5) Jordägaren bekostar tegelpannor för reparation av tak.

I dessa fem punkter sammanfattas alla förmåner, om man undantar förmånen av bostad. Låt oss då se efter vad skogsarbetaren har åtagit sig för skyldigheter för att ersätta alla dessa förmåner.

Dessa äro:

- 1) Hyra 120 kronor per år, som avdrages vid avlöning eller betalas kontant.
- 2) Utföra mindre reparationer å byggnaderna på egen bekostnad, rikta och avmossa teglet å taken samt utbyta trasiga pannor mot hela.
- 3) Till sin efterträdare överlämna utan ersättning 200 kilogram hö, 200 kilogram vår- och 200 kilogram höstsädesbalm samt resten av kvarblivet foder till hälften av ortens pris.
- 4) Noga följa brandstodsreglementets föreskrifter och ha all lösegendom brandförsäkrad till fulla värdet. Ersätta all brandskada som uppkommer genom honom »eller hans husfolks uppenbara vårdslöshet» eller på grund av felande brandredskap. Skogsarbetaren är skyldig hålla all brandredskap.
- 5) Att efterkomma tillsägelser och anvisningar av vederbörande skogvaktare.
- 6) Väl vårda åbyggnaderna.
- 7) Väl och omsorgsfullt bruka jorden.
- 8) Väl vårda trädgården.
- 9) Ombesörja och bekosta sotning.
- 10) Ställa sig jordägarens skogsordning jämte övriga ordningsregler till noggrann efterrättelse.
- 11) Hägna och underhålla stängsel kring betesmarkerna.
- 12) Först »till jordägarens hushåll hembjuda de skogsbär skogsarbetarens familjemedlemmar för avyttring insamla».

Förutom dessa i hyresavtalet åtagna skyldigheter förekommer följande enligt arbetsavtalet:

13) Skogsarbetaren förbinder sig »att efter budning förrätta skogsarbeten m. m. mot gottgörelse enligt jordägarens pristabell».

14) Skogsarbetaren förbinder sig att icke utan överenskommelse med egendomens skogsförvaltning åtaga sig arbete åt annan arbetsgivare.

15) Vid brådiskande skogsarbete skall även skogsarbetarens husfolk »deltaga i förefallande arbeten för jordägaren mot ersättning enligt gällande pristabell» eller efter överenskommelse.

I dessa 15 punkter äro således sammanfattade skogsarbetarens viktigaste åligganden och skyldigheter. Kontraktet upptar dock tre punkter, rubricerade: Förbud.

I dessa förbjudes skogsarbetaren:

1) att idka jakt å jordägarens ägor, att inneha bössa och hund,

2) att utan tillstånd fiska i jordägarens fiskevatten,

3) att hos sig inhysa eller skatteskriva andra än familjens medlemmar.

Dessa punkter har skogsarbetaren skriftligen förbundit sig att hålla, och till yttermera visso finnes i kontraktet en punkt, där det heter: »Brister skogsarbetaren i fullgörande av ovanstående avtal, eller ådagalägger han ett oordentligt eller förargelseväckande uppförande, vare han skyldig att genast efter tillsägelse avträda stället.» — — —

Det är inte nog med att skogsarbetaren skall följa 'jordägarens skogsordning' utan det tillägges också 'jämte övriga ordningsregler'. Där ha vi åter en punkt, som gör det möjligt för jordägaren att upprätta 'ordningsregler', omöjliga att följa och således avsedda för att det ständigt skall finnas anledning avhysa skogsarbetaren om han ej bockar sig nog djupt för 'nådig herrn'.

Om skogsarbetarens hustru eller barn drömt om någonting extra, vartill fars avlöning ej räcker, och tänkt plocka bär under sommaren och sälja för att kunna köpa den åtrådade egendomen, ett par nya skor till vintern eller annat, ha de ej rätt därtill utan bären skola först hembjudas jordägarens hushåll. Vad innebär detta? Jo, att bären kunna bli åsatta lägre pris samt att betalningen dessutom kan ske i form av separerad mjölk eller några av 'hennes nåds' avlagda kläder.

Skogsarbetaren är i den ställningen att han får lov att tacka och vara nöjd hur orättvist han än blir behandlad. Och vad det gäller skogsbär så äro de ju plockade på jordägarens mark, och arbetarbarnen få vara så tacksamma om de få någonting för dem.

Jakten och fisket får han allt låta bli, men han kanske får nöjet att vara 'drevkarl' ibland när 'nådig herrn' får lust att idka jakt.

Om en vän eller kamrat eller släkting kommer en regnig, dyster höstkväll och ber om tak över huvudet, så har skogsarbetaren ej rätt att inhysa honom utan han får gå. På detta sätt får den fattige livegne utöva gästfrihet.

De mest infernaliska punkterna inrymmas dock i det s. k. arbetsavtalet. Arbetaren skall utföra alla arbeten till de priser som jordägaren fastställt i pristabell. Arbetaren har således ej möjlighet att få något inflytande på arbetspriserna och arbetsvillkoren. Om priserna äro aldrig så dåliga och det finns andra arbetstillfällen, så äger arbetaren dock ej rätt att åtaga sig annat arbete.

I nuvarande situation måste stor uppmärksamhet ägnas de missförhållanden, som uppkomma därigenom att jordägaren oftast påtvingar arrendatorn betungande arbetsskyldighet, en arbetsskyldighet, som understundom hindrar arrendatorn att ställa sig solidarisk med i strejk kämpande kamrater. I det föregående hava vi visat vilka ohyggliga slavutfästelser, som kunna avpressas arrendatorerna. Av dessa framgår också att jordägarna förstå kringgå Norrlandslagens bestämmelser genom att samtidigt med arrendeavtalets antagande upprätta ett »fristående» arbetsavtal.

Om dessa heter det bl. a. i betänkande angående vanhävdslagstiftningen (sid. 80): »Det kan ju erinras, att intet hindrar, att ett *särskilt avtal* om en mer eller mindre obestämd arbetsskyldighet upprättas mellan kontrahenterna. Ett dylikt avtal må ju anses äga rättsverkan.» Lagstiftningen måste därför också taga sikte på att hindra att arrendelagarnas rättsverkan upphäves genom upprättande av särskilt arbetsavtal.

I de lagförslag, som framförts i kungl. propositionen 182, angående reformer i arrendelagstiftningen, har man frångått jordkommissionens förslag till en för hela riket gällande social arrendelag. De argument, som av bland annat departementschefen anförts mot en för hela riket gemensam arrendelagstiftning, äro så föga övertygande, att man vid genomläsningen av denna argumentering mera får den uppfattningen, att vederbörande från början varit inriktade på en kompromiss, varigenom man trott sig kunna förena på en gemensam linje de norrländska anhängarna och de sydsvenska motståndarna till den sociala arrendelagen.

Det borde vara ganska tydligt att ett fastställande av geografiska gränser för en viss längre gående lagstiftning om arrendeförhållandena innebär en orimlighet och ett godtycke, som kan upphävas endast genom en hela riket gällande lagstiftning.

Det övergår lagstiftarnas förmåga att få in inom den mera rationella lagstiftningens område alla de orter, där denna lagstiftning ostridigt bör äga tillämpning och samtidigt efter geografiska gränslinjer begränsa dess tillämpningsområde.

Ett konsekvent tillämpande av en mera långt gående arrendelagstiftning, för de orter, där en mera allmän mening anser att den skall gälla, medför ofrånkomligt dess tillämpande för hela riket.

De olägenheter, som ansetts kunna uppstå vid en sådan lagstiftning, kunna icke förbikommars genom lagar av geografisk begränsning inom landet och ej heller genom särslagstiftning efter olika begränsning mellan olika stora grupper av jordägare.

De förhållanden, som föranleda krav på lagstiftning för att skydda arrendatorerna under bolag, finnas som regel också vid arrenden under andra jordägargrupper.

När, som också jordsakkunniga anse, (sid. 25 kungl. propositionen) vad beträffar bolagsarrendena »särskilda bestämmelser vore erforderliga för att bereda arrendatorn något av den självägande bondens självständighet och trygghet», så är det uppenbart, att arrendatorn under andra jordägare också har rätt att fordra en sådan trygghet. Varför skulle en rätt tillkomma bolagsarrendatorn och en annan, mindre eller större, en annan arrendator?

Jordens brukande är det socialt värdefulla, som bör vara utgångspunkten för samhällets ingripande. Jordägande har social betydelse endast om det kan gagna jordbrukandet. Jordägandet och jordbrukandet böra vara oskiljaktigt förenade. Brukandet av jord borde vara den skyldighet, som konfirmerar rätten att äga jord. Arrendeförhållandet åtskiljer vad som borde vara förenat. Det kan icke godtagas annat än som undantag från regeln. Arrendelagstiftning och annan jordrättslig lagstiftning bör utmynna i en för alla jordens brukare gällande rätt, som giver dem alla samma rättigheter. Som rättskrav kan det formuleras så: jorden skall ägas av dess brukare.

Vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta:

1) att med nedanstående ändringsförslag i punkterna a, b, c, d och e antaga det av jordkommissionen den 28 februari 1923 framlagda utkastet till social arrendelag (bil.);

a) att upplåtelse på arrende skall ske på viss tid, dock ej understigande tjugo år eller på arrendatorns livstid;

b) att lega skall utsättas i pengar eller naturaalster och vara till beloppet bestämd samt att i arrendeavtalet ej må stadgas arbetsskyldighet för arrendator;

c) att arrendator vid arrendetidens slut äge rätt att varje gång få förnyat arrende för en tid av tjugo år;

d) att arrendator i varje fall äge rätt att på begäran avträda arrendet före arrendetidens utgång;

e) att bestämmelsen om, att arrenderad jord till viss minimiareal skall undantagas lagens bestämmelser, skall utgå ur lagtexten;

eller om detta ej bifalles

2) antaga de under punkterna a, b, c, d och e härövan gjorda yrkandena.

Vidare hemställas, att utskottet måtte formulera den ändring av lagtexten, som ett bifall till ovanstående förslag kan föranleda.

Stockholm den 22 mars 1927.

Viktor Herou.

Aug. Spångberg.

J. P. Dahlén.

Rob. Samuelsson.

Billaga.

I. Social arrendelag.

A. Utkast till lag angående vissa jordbruksarrenden.

1 §.

Denna lag skall tillämpas å arrende av jord å landet, som vid arrendeavtalets ingående tillhör

- 1) bolag eller förening för ekonomisk verksamhet,
- 2) enskild person, vilken icke är mantalsskriven å fastigheten eller å därmed sambrukad fastighet och uppenbarligen besitter densamma huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen eller eljest i spekulationssyfte, samt
- 3) annan enskild person eller fideikommiss, där arrendet avser till huvudgård hörande hemman, hemmansdel, torp eller annan jordbrukslägenhet.

Vid bedömande av frågan, huruvida fastighet besittes för skogsavkastningens tillgodogörande eller eljest i spekulationssyfte, skola i samma ägares hand befintliga, genom ägostyckning eller jordavsöndring skilda områden av samma hemman betraktas såsom en fastighet.

I vad mån undantag från vad nu stadgats må äga rum förmåles i 2—4 §§.

2 §.

Denna lag skall ej tillämpas, därest arrendet omfattar odlad jord till större areal än tjugofem hektar, eller därest i arrendet icke ingår inrösningsjord till en vidd av minst fyra hektar eller ock odlad jord till en vidd av minst två hektar.

3 §.

Denna lag äger ej tillämpning å arrendeavtal, som avslutas mellan äkta makar eller mellan skyldemän i rätt upp- eller nedstigande led eller mellan syskon eller mellan ett syskon och det andras avkomling eller mellan dem, av vilka den ena är eller varit gift med den andres släkting i rätt upp- eller nedstigande led, eller mellan adoptant och adoptivbarn.

4 §.

Visas särskilda omständigheter böra föranleda därtill, att skriftligen upprättat arrendeavtal undantages från tillämpning av denna lag eller någon dess föreskrift, äger jordkommissionen i det län, där fastigheten är belägen, att medgiva sådant undantag.

Såsom sådan omständighet, som nu sagts, skall särskilt anses, om det arrenderade området till sin beskaffenhet är sådant, att därå drivet jordbruk icke lämnar huvudsaklig bärgning åt en medelstor familj.

Skall arrendeavtal undantagas från tillämpning av denna lag eller någon dess föreskrift, gälla i stället vad om arrende i allmänhet är stadgat.

Avslås ansökningen, som nu sagts, skall, därest arrendeavtalet ej annorlunda stadgar, detsamma anses förfallet.

5 §.

Jordkommissionen äger att på ansökan med bindande verkan meddela förklaring, att denna lag ej är å visst arrendeavtal tillämplig.

6 §.

Arrendeavtal skall upprättas skriftligen, och varda i avhandlingen upptagna samtliga villkor, som betingas. Ändring eller tillägg, som ej avfattas skriftligen, vare utan verkan.

Brukar någon mot lega jord och har skriftlig avhandling därom ej upprättats, vare, därest denna lag är tillämplig å arrendet, jordägaren pliktig att, när brukaren sådant äskar, genom skriftlig handling bekräfta den brukaren sålunda tillkommande arrenderätt. Vill jordägaren ej utgiva sådan handling, må domstol på yrkande av brukare stadfästa arrenderätten sådan densamma, enligt vad om avtalet kan utredas och med denna lag överensstämmer, finnes böra lagligen bestämmas. Sådant beslut av domstol medför samma verkan som skriftligt av vittnen styrkt arrendekontrakt, dock att, där in-teckning sökes på grund av beslutet, ansökningen ej må bifallas, innan beslutet vunnit laga kraft.

7 §.

Upplåtelse på arrende skall ske på viss tid, ej understigande femton år eller ock för arrendatorns livstid. Är icke arrendetiden så bestämd, som nu sagts, skall avtalet anses ingånget för en tid av femton år.

8 §.

Den, som till annan upplåter jord på arrende, må ej i vidare mån än som överensstämmer med vad här nedan stadgas förbehålla sig eller annan ägare av fastigheten rätt att frånträda avtalet före arrendetidens slut.

Har arrendatorn i avtalet förbehållit sig rätt att före arrendetidens utgång uppsäga arrendet, vare det gällande.

9 §.

Lega skall utsättas i penningar eller naturalster och skall vara till beloppet bestämd.

Inträffar i orten allmän svårare missväxt, njute arrendatorn skälig nedsättning i legan. Kunna parterna ej enas om nedsättningens storlek, bestämmes det av skiljemän, såsom i 2 kap. 8 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom sägs.

10 §.

Utan jordägarens medgivande må ej arrendator åt annan till brukande upplåta fastighet eller del därav.

Är arrendeavtalet avslutat för viss tid, vare arrendatorn berättigad att överlåta arrendet till sin maka eller barn eller adoptivbarn så ock till barns eller adoptivbarns make, för att så vitt jordägaren skäligen kan nöjas med denne.

Vill arrendatorn överlåta arrendet till annan än nu är sagt, bjude jordägaren att återtaga fastigheten mot skyldighet att gälda arrendatorn skälig lösen. Vill ej jordägaren det, eller har han ej inom en månad efter det hembudet gjordes förklarar sig villig därtill, vare arrendatorn öppet att i sitt ställe sätta annan, med vilken jordägaren skäligen kan nöjas. Vill jordägaren återtaga fastigheten men kan ej överenskommelse träffas om vad i lösen bör utgå, varde beloppet bestämt vid avträdessyn, som nedan sägs.

Twist, huruvida jordägaren bör kunna skäligen åtnöjas med någon, till vilken arrendet överlåtit, prövas av jordkommittén i orten. Över dennas beslut må klagan inom trettio dagar föras hos jordkommissionen inom länet.

11 §.

Dör arrendatorn före arrendetidens utgång, skall, där ej för sådant fall arrendeavtalet innefattar annat förbehåll, avtalet fortfarande vara gällande.

Vid livstidsarrende skall arrendatorns hustru, där äktenskapet var ingånget, innan avtalet slöts, efter arrendatorns död så länge hon förbliver änka, njute arrendet till godo, med mindre annorledes var avtalat; går hon i nytt gifte, må jordägaren uppsäga avtalet.

12 §.

Vid arrendetidens slut äger arrendatorn rätt till förnyat arrende för en tid av femton år, för så vitt han ej i märklig mån eftersatt vad honom enligt 17 § ålegat eller det på grund av särskilda förhållanden skulle för jordägaren medföra avsevärt men att hava fastigheten fortfarande upplåten på arrende.

Har arrendatorn under arrendetiden avlidit och finnes efter honom barn eller adoptivbarn eller barns eller adoptivbarns make, tillkomme denne, där ej för sådant fall arrendeavtalet innefattar annat förbehåll, enahanda rätt till förnyat arrende; dock endast för så vitt jordägaren kan skäligen åtnöjas med honom.

Vill arrendatorn ej tillgodonjuta denna rätt eller förmenar jordägaren, att densamma ej bör tillkomma arrendatorn, give det andra parten till känna senast sex månader före arrendetidens utgång på sätt som om uppsägning finnes stadgat.

Har dylikt tillkännagivande från jordägarens sida skett, åligger det honom, därest arrendatorn påfordrar förnyat arrende, att inom fem månader före arrendetidens utgång hänskjuta tvisten till avgörande av skiljemän såsom i 2 kap. 8 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom omförmäles vid äventyr att arrendeavtalet eljest skall anses förlängt på femton år i enlighet med denna lag.

Jordägaren skall anses hava hänskjutit tvisten till skiljemän, när han lämnat motparten skriftlig underrättelse om sitt val av skiljeman.

13 §.

Vill någon i fall som 12 § omförmäler påkalla ändring i arrendevillkoren, skall tillkännagivande därom med uppgift å de ändringar, som äskas, göras inom tid och på sätt, som i tredje stycket sagda paragraf sägs. Part, som sålunda påkallat ändring i arrendevillkoren, har att, därest skriftlig överenskommelse med andra parten angående ändringen ej kan träffas,

såsom i 12 § fjärde och femte styckena sägs, hänskjuta frågan till avgörande av skiljemän. Försummas det, vare frågan om ändringens vidtagande förfallen.

Ej må av arrendatorn verkställda förbättringar föranleda förhöjning av arrendeavgiften.

14 §.

Är vid arrendetidens utgång frågan om arrendeavtalets förlängning ännu på prövning beroende, vare arrendatorn ej skyldig frånträda arrendet. Prövas därefter vid frågans slutliga avgörande förnyat arrende ej tillkomma arrendatorn, vare arrendatorn skyldig avflytta å den fardag, som infaller näst efter det avgörandet skett. För den tid arrendatorn efter arrendetidens utgång fortfarit med brukningen, gälle de förutvarande arrendevillkoren. Har uppskovet med frågans avgörande vållats av arrendatorn, vare han skyldig gälda jordägaren skadestånd. Kunna parterna ej enas angående skadeståndet, skall frågan avgöras av skiljemän såsom i 2 kap. 8 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom sägs.

Vad nu sagts om arrendatorn, gälle jämväl arrendatorns anhörig, som i 12 § sägs, därest han framställt anspråk å rätt till arrende.

15 §.

Jordägaren åligger att vid tillträde tillhandahålla arrendatorn för jordbrukets bedrivande nödiga byggnader i ett efter ortens förhållande behörigt skick samt att, där under arrendetiden nödigt hus tarvar ombyggnad, sådan verkställa.

Brister jordägaren i vad sålunda åligger honom, äge arrendatorn fordra att vid syn, som i denna lag sägs, förelägges jordägaren viss tid, inom vilken han skall hava fullgjort arbetet, ävensom beräknas den kostnad, arbetet anses betinga. Utför jordägaren icke arbetet inom föreskriven tid, äge arrendatorn utföra det i jordägarens ställe och, sedan det blivit godkänt vid ny syn, undfå gottgörelse med det vid den första synen fastställda belopp; vill arrendatorn hellre uppsäga avtalet, vare det honom öppet, där ej bristen är av allenast ringa betydelse. För den tid fastigheten är i bristfälligt skick njute arrendatorn skälig nedsättning i arrendeavgiften; äge ock rätt till skadestånd.

16 §.

Vid tillträde skall jordägaren överlämna fastighetens trädgård, åker och äng, beteshagar, hägnader, diken, vägar, broar, brunnar, vattenledningar och andra inrättningar i ett efter ortens sed behörigt skick. Eftersätter jordägaren vad sålunda är föreskrivet, må arrendatorn bättra vad som brister samt därför njuta ersättning, efter ty i 22 § stadgas.

17 §.

Arrendatorn åligger att väl hävda jorden samt vårda och underhålla nödiga byggnader och övriga fastighetens tillhörigheter, så att icke något under arrendetiden försämras; äge dock till botande av brandskada, som utan arrendatorns vållande timar å byggnad, av jordägaren undfå skälig gottgörelse för kostnaden.

Eftersätter arrendatorn vad sålunda åligger honom, ersätte han jordägaren efter ty i 22 § stadgas, äge ock jordägaren fordra att vid syn enligt 23 § förelägges arrendatorn viss tid, inom vilken han skall hava avhjälp

bristen, ävensom beräknas den kostnad, arbetet därmed anses betinga. Utför arrendatorn icke arbetet inom föreskriven tid, äge jordägaren antingen uppsäga avtalet i enlighet med vad i 40 § sägs eller ock utföra arbetet i arrendatorns ställe samt, sedan det blivit godkänt vid ny syn, utan avvaktan på arrendets upphörande undfå gottgörelse med det vid första synen fastställda belopp.

18 §.

Finnes å fastigheten byggnad, som enligt vad vid tillträdessynen bestämts icke är att hänföra till de för jordbrukets bedrivande nödiga hus, skall den anses undantagen från arrendet, där ej i avtalet annorlunda stadgas. Ingår byggnaden i arrendet, gälle, såframt ej annorledes är avtalat, angående nybyggnads- och underhållningsskyldighet vad angående nödig byggnad är stadgat.

Har i arrendeavtalet jordägaren utfäst att å fastigheten uppföra byggnad eller att eljest försätta fastigheten i visst skick, men underlåter han det, vare lag som i 15 § andra stycket sägs.

19 §.

Har arrendatorn på egen bekostnad å fastigheten uppfört byggnad, eller har han utöver vad honom ålegat verkställt plantering av fruktträd, bärbuskar eller prydnadsträd eller eljest å fastigheten nedlagt kostnad, hembjude det jordägaren till inlösen, när han frånträder arrendet. Vill jordägaren lösa, men kan ej överenskommelse träffas om vad i lösen bör utgå, skall frågan därom avgöras, där så ske kan, vid avträdessyn, men eljest av skiljemän i den ordning, som i 2 kap. 8 § av lagen om nyttjanderätt till fast egendom för däri avsett fall stadgas. Vill ej jordägaren lösa, eller har han ej inom en månad efter det hembud gjordes förklarar sig därtill villig, äge arrendatorn bortföra vad han påkostat; återställe dock jord eller byggnad i det skick, vari han mottog det.

Är ej vad arrendatorn sålunda äger från fastigheten skilja därifrån bortfört inom tre månader från det arrendet upphörde, tillfalle det jordägaren utan lösen.

Äro till byggnad eller annan anläggning ämnen hämtade från fastigheten, må byggnaden eller anläggningen ej borttagas, innan värdet av vad från fastigheten tagits blivit jordägaren gottgjort; skolande ersättningen, där ej överenskommelse kan träffas, fastställas i den ordning nyss är sagt.

20 §.

Utan jordägarens samtycke äge arrendatorn ej bortföra gödsel från fastigheten, ej heller, innan arrendet upphört, därifrån föra stråfoder; har arrendatorn, när han skall avflytta, stråfoder kvar, vare han, där ej annorlunda avtalats, pliktig att till pris motsvarande hälften av det i orten för dylikt foder gångbara överlåta det till jordägaren. Kan ej överenskommelse träffas om den ersättning, vilken sålunda bör utgå, skall denna bestämmas i den ordning, som 19 § för däri avsedda fall stadgar.

21 §.

Till efterrättelse mellan jordägaren och arrendatorn skall å fastigheten förrättas tillträdessyn. Sådan syn må ej hållas tidigare än sex månader före tillträdesdagen eller senare än sex månader efter samma dag.

Vid tillträdessyn skall undersökas allt vad till fastigheten hör; och tillhör det synemännen särskilt:

1) att bestämma, vilka å fastigheten befintliga hus äro nödiga för jordbrukets bedrivande; att inhysa dessa så ock annan byggnad, som på grund av bestämmelse i avtalet må ingå i arrendet; att avgöra, huruvida nybyggnad eller reparation erfordras för att fastigheten skall vara behörigen bebyggd; samt att, där sådant arbete finnes erforderligt, uppgöra plan därför med kostnadsberäkning och förelägga jordägaren viss tid för arbetets utförande;

2) att efterse i vad mån de i 16 § omförmälda ägor och inrättningar icke äro i sådant skick, som där sägs; så ock att i penningar uppskatta fastighetens sålunda befunna tillträdesbrist.

22 §.

Vid arrendets upphörande skall å fastigheten hållas avträdes syn tidigast sex månader före avträdesdagen och senast sex månader efter nämnda dag.

Vid avträdes syn skall undersökas allt vad till fastigheten hör; och tillhör det synemännen särskilt:

1) att efter enahanda grunder, som finnas stadgade beträffande fastighetens tillträdesbrist, bestämma och i penningar uppskatta dess avträdesbrist, samt att, där avträdesbristen är större än tillträdesbristen, ålägga arrendatorn att gottgöra jordägaren skillnaden, men i motsatt fall förplikta jordägaren att ersätta arrendatorn;

2) att, där arrendatorn är berättigad till lösen vid jordägarens återtagande av fastigheten före arrendetidens slut eller till ersättning efter ty i 32 § sägs, bestämma beloppet av vad sålunda tillkommer honom så ock att i fall, varom i 19 och 20 §§ förmåles verkställa erforderlig uppskattning.

23 §.

Under arrendetiden må hållas särskild syn för ändamålet, som i 15 § andra stycket och 17 § andra stycket omförmåles, så ock där part eljest äskar avgörande, huruvida den andra parten behörigen utfört visst arbete, som i avseende å fastighetens underhåll och vård ålegat honom.

24 §.

Syn, som i denna lag avses, skall förrättas av tre därtill utsedda män, av vilka jordägaren och arrendatorn välja var sin av häradsnämnden eller bland ledamöterna i ägodelningsrätten eller de för lantmåteriförrättningar utsedda gode män i det tingslag, där fastigheten ligger, eller ock bland dem, som förut innehaft sådan befattning och äro därtill valbara, och de sålunda utsedda tillkalla tredje synemannen. Tredskas part att utse syneman, eller kunna de utsedda ej förena sig om valet av tredje synemannen, äger K. B. eller domaren eller utmätningssmannen i orten att på ansökning av den, som påkallat syn, förordna om valet.

Den, vilken såsom syneman deltagit i syn, därvid föreläggande meddelats om utförande av visst arbete å fastigheten, skall anses vald till syneman jämväl vid sådan särskild syn, som skall äga rum för att utröna, hur arbetet utförts.

Mot syneman gälle de jäv, som enligt vad särskilt är stadgat gälla mot skiljeman.

25 §.

När syn skall hållas, utsätte tredje synemannen dag för förrättningen å tid, då marken därför är tjänlig och underrätte övriga synemännen ävensom jordägaren och arrendatorn om dagen. Uteblir någondera parten, må

synen icke hållas, där icke den uteblivne bevisligen underrättats om tiden för förrättningen.

Menar part, att syneman är jävig, anmäla det vid synen, och give synemännen däröver beslut. Ej må av part, som varit vid synen tillstådes, fråga om jäv senare väckas, där ej jävet blivit veterligt först efter synen, ej heller må i något fall jäv göras gällande annorledes än i sammanhang med klander av förrättningen; skolande beträffande rättighet för part att i rättegången göra gällande jäv mot syneman vad i fråga om domarejäv är i allmänhet stadgat i rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning. Vad nu stadgats skall ock gälla, där part menar, att syneman, som förut suttit i nämnd eller ägodelningsrätt eller varit god man vid lantmäteriförrättningar, icke vidare är valbar till den befattning.

Där ersättningsbelopp skall av endera parten gäldas, varde beloppet av synemännen utdömt.

Yppas hos synemännen olika meningar, gälle den, varom två förena sig, eller om de alla äro av olika mening, tredje synemannens.

Över allt vad vid synen förekommit skall upprättas skriftlig handling, som av synemännen undertecknas. Saknas synemans underskrift föranleder detta icke synehandlingens ogiltighet, där den undertecknats av två synemän och dessa å handlingen intygat, att den, vilkens underskrift saknas, deltagit i synen.

26 §.

Kostnaden för tillträdessyn och för avträdessyn skola jordägaren och arrendatorn gemensamt vidkännas. Kostnaden för särskild syn skall gäldas enligt de i 21 kap. 3 § rättegångsbalken för kostnad i rättegång stadgade grunder.

Där ej annorlunda avtalats, må ej part förpliktas att till syneman gälda högre ersättning än som enligt resereglemente tillkommer nämndeman.

27 §.

Är jordägaren eller arrendatorn missnöjd med syn, som hållits på sätt och inom tid i denna lag sägs, äge efter stämning klandra densamma vid domstol; instämme dock sin talan inom nittio dagar från det synehandling delgavs honom, eller vare synen gällande. Om vad missnöjd part sålunda har att iakttaga skall i synehandling lämnas tydlig hänvisning.

Har vid syn, varom i denna lag sägs, part förpliktats att gälda visst belopp, gånge, sedan synen vunnit laga kraft, beskedet i verkställighet lika med domstols lagakraftgående dom.

28 §.

Arrendatorn vare oförhindrad att å det arrenderade området verkställa nyodling; dock ej utan jordägarens medgivande å mark, därå finnes ståndskog eller växtligt ungskogsbestånd.

29 §.

Utgör den arrenderade jorden allenast visst område av en jordägaren tillhörig fastighet, må arrendatorn, därest skriftlig överenskommelse med jordägaren därom ej kan träffas, hos jordkommittén i orten söka tillstånd att få till odling intaga till fastigheten hörande mark, som icke omfattas av arrendet.

Finnes jordkommittén, att arrendatorn å den arrenderade jord utfört den nyodling och jordförbättring, som skäligen kan ifrågakomma, samt att han väl hävdadt samma jord, må jordkommittén meddela arrendatorn tillstånd att till odling intaga därtill lämplig mark, dock ej i större utsträckning än som med hänsyn till storleken av det arrendatorn idkade jordbruket och omfattningen av den till fastigheten hörande mark, som, ehuru odlingsbar, ej blivit odlad, kan anses skäligt. Av jordägaren anvisad mark skall, därest den med hänsynen till sin beskaffenhet och belägenhet kan med samma fördel av arrendatorn uppodlas och brukas som annan ifrågasatt mark, vid tillståndets meddelande i första hand tagas i anspråk.

Tillståndet må ej avse mark, därå finnes ståndskog eller växtlig ungdomsbestånd, eller mark, som kan erfordras till tomt, gata, väg, upplagsplats, sand-, ler-, grus- eller torvtäkt eller till utmål för sten- eller malm-brott eller för kvarn, vattenverk eller fiske eller annat dylikt ändamål, ej heller mark, som redan är till annan för brukande upplåten eller med hänsyn till belägenheten lämpligare kan brukas tillsammans med annat å fastigheten drivet jordbruk.

30 §.

Vid meddelande av tillstånd enligt 29 § skall jordkommittén ange gränserna för den mark, tillståndet avser.

31 §.

Mark, som arrendator jämlikt jordägarens skriftliga medgivande eller jordkommitténs tillstånd intagit till odling, skall i alla avseenden anses inbegripen i arrendet med skyldighet för arrendatorn att till jordägaren utgiva den lega, som med hänsyn till markens beskaffenhet vid tiden för arrendatorns övertagande av densamma kan anses skälig. Beloppet av legan bestämmes vid meningsskiljaktighet av skiljemän, såsom uti 2 kap. 8 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom sägs.

32 §.

Har arrendatorn genom nyodling eller annan jordförbättring än sådan, som avser bättrande av brister efter ty i 16 § sägs, på ett varaktigt sätt ökat fastighetens värde, njute han ersättning därför av jordägaren, när fastigheten avträdes; dock att ersättning för nyodling ej utgår med mindre arrendatorn före dess företagande hos jordägaren anmält sin avsikt att odla samt därvid angivit platsen och de ungefärliga gränserna för det tillämnade odlingsområdet ävensom i fall, som i 29 § sägs, jordägarens skriftliga samtycke eller jordkommitténs tillstånd erhållits.

Ersättning, som nu sagts, skall beräknas efter det ökade värde, fastigheten till följd av nyodlingen eller jordförbättringen kan anses äga, då den, av arrendatorn avträdes; dock må ersättningen ej överstiga den för arbetets utförande nödiga kostnad.

Har arrendatorn i avtalet tillförsäkrats rätt till ersättning för förbättring i vidare mån än nu är sagt, vare det gällande.

33 §.

Utän jordägarens tillstånd må arrendatorn ej å fastighetens ägor svedja eller verkställa bränning av jord.

34 §.

Finnes å den arrenderade jorden eller å jordägaren tillhörig fastighet, vartill denna hör, skog av därtill lämplig beskaffenhet, vare arrendatorn, i den mån det överensstämmer med ortens sed, berättigad att efter anvisning taga erforderligt bränsle och virke till underhåll av fastighetens abygnader ävensom till nödiga hägnader, hässjor och täckdikning samt nödiga redskap; dock må icke härigenom vare sig jordägaren hindras att framför arrendatorn taga det bränsle och det virke, som erfordras för hans eget jordbruk, eller arrendator av annat under fastigheten lydande jordbruk tillskyndas intrång i honom tillkommande rätt att erhålla bränsle och virke till husbehov.

Har genom annat jordägarens åtgörande än i första stycket avses skogstillgången å fastigheten under arrendetiden så medtagits att arrendatorn därigenom ej kan erhålla sitt bränsle- och virkesbehov täckt i samma omfattning som tillförne, vare jordägaren pliktig att på annat för arrendatorn lägligt sätt tillhandahålla denne vad som genom jordägarens åtgörande kommit att felas.

Utöver vad ovan är stadgat må arrendatorn ej i annan mån än arrendeaftalet bestämmer nyttja fastighetens skog.

35 §.

Arrendatorn må ej utan jordägarens medgivande avhända fastigheten torv eller annat, som ej är att hänföra till dess årliga avkastning.

36 §.

Finnes ej å den arrenderade jorden erforderligt bete för de hästar och nötkreatur, som kunna vinterfödas därå, och utgör denna jord allenast visst område av en jordägaren tillhörig fastighet, vare arrendatorn i den mån det överensstämmer med ortens sed berättigad till nödigt bete jämväl å annan till fastigheten hörande mark, som lämpar sig till betesmark, dock ej i vidare utsträckning än som kan ske utan att jordägaren kommer att sakna bete för av honom vinterfödda djur eller arrendator av annat under fastigheten lydande jordbruk lider intrång i honom tillkommande rätt till bete. Från att användas till bete må jordägaren undantaga mark, varå i skogsvårdssyfte vidtagits anordningar, som av betesrätten skulle lida märkligt intrång.

37 §.

Angående arrendatorns rätt till jakt och fiske å fastigheten är särskilt stadgat. Ej må arrendatorn förbjudas att för husbehov nyttja det fiske, som hör till den arrenderade jorden, i vidare mån än så vitt angår visst fiskevatten, där särskilda åtgärder av jordägaren vidtagits till fiskets förbättrande.

Omfattar arrendet all till en fastighet hörande inägojord, vare arrendatorn jämväl berättigad med det undantag, som nyss sagts, att till husbehov begagna den rätt till fiske, som i övrigt hör till fastigheten.

38 §.

Arrendatorn må ej förpliktas att svara för annan för fastigheten utgående skatt eller allmän tunga än som, enligt föreskrift i därom utfärdad lag eller författning, åligger brukare så ock för vägunderhållet in natura.

39 §.

Försättes arrendatorn i konkurs, äga borgenärerna uppsäga avtalet; sker ej uppsägning sist å trettionde dagen från inställedagen i konkursen, svare borgenärerna för legoavtalets fullgörande till legotidens utgång, eller, där uppsägning sker efter utgången av först sagda tid, intill dess på grund därav avtalet upphör att gälla.

Vill jordägaren själv uppsäga avtalet och återtaga fastigheten, äge därtill rätt, dock, där avtalet var ingånget för viss tid, endast mot skyldighet att gälda lösen, som i 10 § tredje stycket sägs. Var avtalet slutet med förbehåll om rätt för arrendatorn att sätta annan i sitt ställe, och inträffar konkursen efter det arrendatorn tillträtt fastigheten, må jordägaren ej uppsäga avtalet, där borgenärerna inom tre månader från inställedagen i konkursen gitta visa, att överlåtelsen skett i enlighet med avtalet; sker överlåtelse senare men innan jordägaren gjort bruk av sin rätt, vare han samma rätt förlustig.

Uppsäges avtalet av anledning, som nu sagts, vare jordägaren berättigad till skadestånd utan så är att han själv uppsade avtalet och ägde rätt därtill endast mot skyldighet att gälda lösen.

40 §.

Arrenderätten vare förverkad och jordägaren förty berättigad att uppsäga avtalet:

1) om arrendatorn dröjer med erläggande av arrende utöver en månad efter förfallodagen eller, där arrendatorn äger njuta nedsättning i arrendet enligt 9 § och före förfallodagen sådant påyrkat, efter det arrendets lägre belopp blivit slutligen bestämd;

2) om han gör sig skyldig till vanvård av fastigheten och icke, oaktat föreläggande om vanvårdens avhjälpan enligt 17 § skett, ställer sig detta föreläggande till efterrättelse, eller ock om jordägaren enligt lagen innefattande bestämmelser till förekommande av vanhävd å jordbruksfastighet gjorts ansvarig för vanvården, eller om han, där jordägaren, efter ty i 2 kap. 24 § lagen om nyttjanderätt till fast egendoms sägs, lämnat honom kreatur eller redskap till fastighetens bruk, eftersätter vad enligt sagda paragraf åligger arrendator och icke på tillsägelse vidtager rättelse;

3) om han nyttjar fastigheten till annat ändamål än vid upplåtelsen förutsattes eller, där avtalet innefattar bestämmelse angående fastighetens hävd, avviker från vad sålunda bestämts, och icke på tillsägelse vidtager rättelse;

4) om han åt annan till brukande upplåter fastigheten eller del därav utan jordägarens medgivande eller i fall, som 10 § tredje stycket avser, överlåter arrendet å annan, utan att där givna föreskrifter iakttagits;

5) om han mot stadgandet i 20 § från fastigheten bortfört stråfoder eller gödsel;

6) om han å fastigheten eller annan jordägaren tillhörig mark förövar åverkan eller olovligen jagar eller fiskar;

7) om han å fastigheten olovligen försäljer brännvin, vin och öl;

8) om han, där någon, som är i hans tjänst, så förbryter sig som under 6) eller 7) är sagt, underlåter att, efter tillsägelse av jordägaren, så snart ske kan skilja den brottslige från tjänsten;

9) om han å fastigheten för eller tillåter andra föra ett lastbart eller lösaktigt leverne, så att egendomen därav varder beryktad; eller

10) om han, där avtalet eljest innehåller bestämmelse, vars iakttagande måste anses vara för jordägaren av synnerlig vikt, åsidosätter sådan bestämmelse.

Finnes i fall, som denna paragraf avser, vad arrendatorn låtit komma sig till last vara av ringa betydelse eller har jordägaren i avtalet fritagit arrendatorn från påföljd av arrenderättens förlust, må ej arrendatorn skiljas från arrendet.

Uppsäges avtalet, vare jordägaren berättigad till skadestånd.

41 §.

Har arrendatorn gjort sig skyldig till sådant förhållande, som i 40 § 1, 2, 3, 8 eller 9 sägs, men sker rättelse, innan jordägaren gjort bruk av sin rätt att uppsäga avtalet, eller har i fall, som i 40 § 4, 5, 6, 7 eller 10 avses, jordägaren icke uppsagt avtalet inom sex månader från det han fick kunskap om förhållande som där avses, äge ej sedan jordägaren åberopa förhållandet såsom grund för arrendatorns skiljande från arrendet.

42 §.

Sker uppsägning i fall, som 40 § omförmäler, äge arrendatorn kvarsitta till nästa fardag, där ej rätten eller överexekutor prövar skäligt ålägga honom att avflytta tidigare. Skall eljest arrende upphöra efter uppsägning, skall avträde ske å den fardag, som inträffar näst efter sex månader från det uppsägningen skedde. Hade arrendatorn ej tillträtt fastighet, när uppsägningen skedde, skall avtalet genast upphöra att gälla.

Vid livstidsarrende skall, när arrendet upphör till följd av arrendatorns eller hans änkas död, avträde ske å den fardag, som inträffar näst efter sex månader från dödsfallet.

43 §.

Har i arrendeavtal intagits villkor, som strider mot vad ovan i denna lag stadgats, vare det villkor utan verkan.

44 §.

Utöver de bestämmelser, denna lag innehåller, skola i avseende å arrendeupplåtelse, varå lagen har avseende, lända till efterrättelse stadgandena i 1 kap. av lagen om nyttjanderätt till fast egendom, i vad dessa stadganden angår arrende, samt i 2 kap. av samma lag 4—6 §§, 22 §, 24—28 §§, 29 § i vad den angår ändring eller tillägg, som avfattas skriftligen, 30—32 §§, 34 §, 35 §, 38 §, 40 §, 41 § samt i tillämpliga delar 42 §.

45 §.

Vid upprättande av arrendeavtal så ock i andra frågor, som röra arrendeförhållanden, äger arrendatorn påkalla hjälp och biträde av jordkommittén inom orten.

Denna lag träder i kraft, vilken dag lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna med däri senare gjorda ändringar och tillägg skall upphöra att gälla.

I fråga om nyttjanderätt, som upplåtits före nämnda dag samt lagens förhållande till äldre lagstiftning, skola med de undantag, här nedan sägs, gälla de grunder, vilka beträffande arrende i allmänhet finnas stadgade i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Har arrendatorn enligt avtal, ingånget före denna lags trädande i kraft, vid arrendetidens utgång brukat fastigheten i minst femton år, äge rätt att på sätt och under villkor som i 12—14 §§ stadgas, få arrendet förnyat i enlighet med denna lag; och vare arrendatorn berättigad att härvid tillgodoräkna sig den tid, hans eller hans hustrus föräldrar eller adoptivföräldrar innehaft fastigheten.

Avser avtal, som blivit upprättat innan denna lag trätt i kraft, arrende för arrendatorns livstid eller på viss tid, vare för den återstående arrendetiden å upplåtelsen tillämpligt vad i 28—32 §§ stadgats.